

**МІНІСТЕРСТВО
ОБОРОНИ УКРАЇНИ**

Організація з безпеки та
співробітництва в Європі
Координатор проектів в Україні

ОСНОВНІ ПРАВА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

**МІНІСТЕРСТВО
ОБОРОНИ УКРАЇНИ**

Організація з безпеки та
співробітництва в Європі
Координатор проектів в Україні

ОСНОВНІ ПРАВА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

У рамках проекту
«Посилення демократичного контролю над Збройними Силами України»,
який здійснюється Міністерством Оборони України та
Координатором проектів ОБСЄ в Україні

2019 р.

Автори:

Володимир Лукічов, експерт з демократичного контролю над збройними силами *(напряма: Права та свободи військовослужбовців Збройних Сил України)*

Вікторія Арнаутова, експерт з демократичного контролю над збройними силами *(напряма: Рівні права та можливості для жінок і чоловіків у Збройних Силах України)*

Тимофій Нікітюк, експерт з демократичного контролю над збройними силами *(напряма: Взаємодія Збройних Сил України із громадянським суспільством)*

Сергій Кучеренко, начальник відділу соціальної політики Департаменту військової освіти, науки, соціальної та гуманітарної політики Міністерства оборони України

Довідник розроблено у співпраці з Департаментом військової освіти, науки, соціальної та гуманітарної політики Міністерства оборони України та за підтримки Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини і Урядової Уповноваженої з питань гендерної політики.

У цій публікації висловлено виключно погляди авторів. Вони не обов'язково відображають офіційну позицію Координатора проектів ОБСЄ в Україні.

ЗМІСТ

Загальні положення	5
Гарантії соціального і правового захисту військовослужбовців	6
Право військовослужбовців на громадську та політичну діяльність . . .	7
Основні права військовослужбовців	7
Право військовослужбовців сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати жодної	9
Право військовослужбовців на вибір місця проживання та виїзд за кордон	10
Право військовослужбовців на отримання грошового забезпечення . . .	10
Право військовослужбовців на продовольче та речове забезпечення . . .	11
Право військовослужбовців на отримання підйомної допомоги та добогих при переїзді на нове місце служби	12
Право військовослужбовців на визначення тривалості службового часу і часу відпочинку	12
Право військовослужбовців на відпустки	13
Право військовослужбовців на охорону здоров'я та медичну допомогу	17
Право військовослужбовців на забезпечення жилими приміщеннями	18
Право військовослужбовців на освіту	20
Право військовослужбовців на безоплатний проїзд	21
Право військовослужбовців на відшкодування витрат на відрядження	21
Право військовослужбовців на першочергове встановлення квартирного телефону та першочергове встановлення квартирної охоронної сигналізації	22

Право військовослужбовців на звільнення від штрафних санкцій та пені за невиконання зобов'язань	22
Право осіб, звільнених з військової служби, на пенсійне забезпечення	22
Право військовослужбовців, які звільняються зі служби, на отримання одноразової грошової допомоги	22
Право військовослужбовців на отримання грошової допомоги на оздоровлення та державної допомоги сім'ям з дітьми	23
Право військовослужбовців на отримання одноразової грошової допомоги	23
Право військовослужбовців на відшкодування заподіяної шкоди	27
Право військовослужбовців на оскарження неправомірних рішень та дій	27
Право військовослужбовців на правову допомогу	28
Право військовослужбовців на працю	28
Право військовослужбовців на отримання статусу учасника бойових дій	28
Право військовослужбовців на догляд за дитиною	29
Рівні права та можливості жінок і чоловіків у соціально-економічній сфері	30
Право військовослужбовців на оскарження дискримінації за ознакою статі	31
АЛГОРИТМ ДІЙ, якщо Ваші права порушені	33
Зразок написання рапорту	34
ТЕЛЕФОНИ "ГАРЯЧИХ ЛІНІЙ"	35

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Правовий статус військовослужбовців визначаються:

- Конституцією України, від 28 червня 1996 року;
- Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу», 25 березня 1992 року;
- Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», від 20 грудня 1991 року;
- Закону України «Про соціальні послуги», від 19 червня 2003 року;
- Закон України «Про Збройні Сили України», від 6 грудня 1991;
- Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації», від 23 квітня 1991 року;
- Дисциплінарним Статутом від 24 березня 1999 року;
- Статутом внутрішньої служби, від 24 березня 1999 року
- Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 року;
- Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 6 вересня 2012 року;
- Закону України «Про відпустки» від 1996 року;
- Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року.

Військовослужбовці мають права та свободи, які встановлені законодавством для інших громадян, з обмеженнями, які зумовлені особливостями військової служби й передбачені Законами та іншими нормативно-правовими актами.

Особливості військової служби полягають у покладенні на військовослужбовців обов'язків з підготовки до збройного захисту України, пов'язаних з необхідністю безумовного виконання поставлених завдань у будь-яких умовах, у тому числі в умовах з підвищеним ризиком для життя та здоров'я.

Обмеження прав та свобод військовослужбовців компенсується наданням їм державою додаткових пільг, гарантій та компенсацій.

Військовослужбовці перебувають під захистом держави й мають усю повноту прав і свобод, закріплених Конституцією України (*стаття 18 Статуту внутрішньої служби*).

ГАРАНТІЇ СОЦІАЛЬНОГО І ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Для військовослужбовців встановлюється єдина система правового та соціального захисту з урахуванням грошового, матеріального та інших видів забезпечення відповідно до їхньої посади, військового звання, кваліфікації, тривалості та умов військової служби.

Правовий захист військовослужбовців – функція держави. Він передбачає закріплення в законодавчих актах України прав та свобод військовослужбовців, їхніх обов'язків та відповідальності, соціальних пільг і гарантій, а також правовий механізм їх реалізації.

Соціальний захист військовослужбовців також є функцією держави, спрямованою на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їхньої службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. Це право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом (*стаття 1 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Забезпечення виконання вимог законів, інших нормативно-правових актів щодо соціального й правового захисту військовослужбовців покладається на органи державної влади та органи місцевого самоврядування (*стаття 4 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Слід зазначити, що відповідна система соціальних і правових гарантій не поширюється на членів сімей військовослужбовців, які загинули чи померли під час проходження військової служби внаслідок вчинення ними злочину чи адміністративного правопорушення, або якщо загибель (смерть) військовослужбовця сталася внаслідок вчинення ними дій у стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння, чи є наслідком навмисного заподіяння собі військовослужбовцем, військовозобов'язаним чи резервістом тілесного ушкодження (*стаття 3 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Ніхто не має права обмежувати військовослужбовців та членів їхніх сімей у правах і свободах, визначених законодавством України *(стаття 2 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»)*.

Держава гарантує військовослужбовцям та членам їхніх сімей соціальний і правовий захист відповідно до законів та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів. *(стаття 19 Статуту внутрішньої служби)*.

Соціальні послуги членам сімей військовослужбовців надаються в порядку, визначеному чинним законодавством України, що визначає умови та зміст допомоги, належної сім'ям та особам, які потребують сторонньої допомоги для поліпшення якості їхньої життєдіяльності. Такі послуги можуть надаватись як періодично (за зверненням або за необхідності), так і шляхом здійснення соціального супроводу (забезпечення комплексної допомоги у вирішенні проблем). Надаються такі послуги за принципом добровільності вибору отримання чи відмови від соціальних послуг та з урахуванням терміну, необхідного для вирішення проблем *(стаття 3 Закону України «Про соціальні послуги»)*.

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ГРОМАДСЬКУ ТА ПОЛІТИЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Військовослужбовці беруть участь у всеукраїнському і місцевих референдумах, обирають і можуть бути обраними до відповідних місцевих рад та інших виборних державних органів згідно з Конституцією України. На них поширюються положення Закону України «Про вибори Президента України».

Військовослужбовці мають право створювати свої громадські об'єднання відповідно до законодавства України. Військовослужбовці не можуть бути членами будь-яких політичних партій або організацій чи рухів *(стаття 5 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»)*.

ОСНОВНІ ПРАВА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Військовослужбовцю гарантується недоторканність особи. Він не може бути арештований інакше, як на підставі судового рішення *(стаття 7 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»)*.

Використання військовослужбовців для виконання завдань, не пов'язаних з військовою службою, забороняється та тягне за собою відповідальність згідно із законом.

Час перебування громадян України на військовій службі зараховується до їхнього страхового стажу, стажу роботи, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби.

Військовослужбовцям гарантується свобода наукової, технічної та художньої творчості

У разі тимчасового заміщення військовослужбовцем вищої за рангом командної посади оплата провадиться у встановленому порядку відповідно до заміщуваної посади (*пункт 1 статті 8 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Військовослужбовці (крім військовослужбовців строкової військової служби та військової служби за призовом осіб офіцерського складу) не можуть бути звільнені з військової служби до набуття права на пенсію за вислугу років, окрім випадків, визначених законодавством.

У разі незаконного звільнення з військової служби або переміщення по службі військовослужбовець, який проходить військову службу за контрактом або перебуває на кадровій військовій службі, підлягає поновленню на військовій службі на попередній або за його згодою на іншій, не нижчій, ніж попередня, посаді (*пункт 2 статті 8 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

За військовослужбовцями строкової служби та військової служби за призовом осіб офіцерського складу, які до призову працювали на підприємствах, в установах і організаціях, незалежно від форм власності і господарювання, зберігається при звільненні з військової служби право на працевлаштування їх в тримісячний строк на те ж підприємство, в установу чи організацію або їх правонаступники на посаду, не нижчу за ту, яку вони займали до призову на військову службу.

Протягом місяця з дня взяття на військовий облік за місцем проживання осіб, звільнених зі строкової військової служби, за поданням військової комісаріат в порядку, який встановлюється Кабінетом Міністрів України, надає їм матеріальну допомогу в розмірі середньої місячної заробітної плати за останнім місцем роботи за рахунок коштів державного бюджету.

Особи звільнені зі строкової військової служби та військової служби за призовом осіб офіцерського складу протягом двох років з дня звільнення користуються за інших рівних умов переважним правом на залишення на роботі в разі скорочення чисельності або штату працівників у зв'язку зі змінами в організації виробництва і праці.

Військовослужбовці строкової служби та військової служби за призовом осіб офіцерського складу, сім'ї яких втратили годувальника і не мають інших працездатних членів та членів сім'ї з самостійним заробітком, звільняються з військової служби достроково (*пункт 3 статті 8 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Військовослужбовці, які звільняються у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, за станом здоров'я, а також військовослужбовці строкової військової служби, які до призову на строкову військову службу не були працевлаштовані, у разі відповідного звернення зазначених осіб, мають право на соціальну та професійну адаптацію (*пункт 5 статті 8 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Військовослужбовці, які були призвані на військову службу під час мобілізації, на особливий період, мають переважне право на укладення контракту на проходження військової служби після завершення особливого періоду (*пункт 6 статті 8 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ СПОВІДУВАТИ БУДЬ-ЯКУ РЕЛІГІЮ АБО НЕ СПОВІДУВАТИ ЖОДНОЇ

Військовослужбовці мають право сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати жодної, відкрито висловлювати свої релігійні або атеїстичні переконання.

Військовослужбовці мають право на придбання, володіння й використання релігійної літератури будь-якою мовою, а також інших предметів та матеріалів релігійного призначення. Ніхто не має права перешкоджати задоволенню військовослужбовцями своїх релігійних потреб (*стаття 6 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Кожному військовослужбовцю та резервісту гарантується право сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої.

Військовослужбовцям та резервістам надається можливість відправляти, одноособово чи колективно, релігійні культу і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність з додержанням вимог Конституції України та законів України (*частина 8, 9 статті 17 Закону України «Про Збройні Сили України»*).

Командування військових частин надає можливість військовослужбовцям брати участь у богослужіннях і виконанні релігійних обрядів України (*частина 3 статті 21 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації»*).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ВИБІР МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ТА ВІЌЗД ЗА КОРДОН

Військовослужбовці при звільненні з військової служби мають право на вибір місця проживання в будь-якому населеному пункті України або в іншій державі відповідно до законів та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Військовослужбовці мають рівне з іншими громадянами України право на виїзд за кордон у порядку, встановленому законом (*стаття 8¹ Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ОТРИМАННЯ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Держава гарантує військовослужбовцям достатнє матеріальне, грошове та інші види забезпечення в обсязі, що відповідає умовам військової служби. Це стимулює закріплення кваліфікованих військових кадрів.

Грошове забезпечення визначається залежно від посади, військового звання, тривалості, інтенсивності та умов військової служби, кваліфікації, наукового ступеня та вченого звання військовослужбовця.

За військовослужбовцями, які тимчасово проходять військову службу за межами України, зберігається виплата грошового забезпечення в національній валюті та виплачується винагорода в іноземній валюті за нормами і в порядку, що визначаються Кабінетом

Міністрів України (стаття 9 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

За військовослужбовцями, захопленими в полон або заручниками, а також інтернованими в нейтральних державах або безвісно відсутніми, зберігаються виплати в розмірі посадового окладу за останнім місцем служби, окладу за військовим званням, надбавки за вислугу років, інших щомісячних додаткових видів грошового забезпечення постійного характеру та інші види грошового забезпечення з урахуванням зміни вислуги років та норм грошового забезпечення. Сім'ям зазначених військовослужбовців щомісячно виплачується грошове забезпечення, у тому числі додаткові та інші види грошового забезпечення, у порядку та в розмірах, що встановлюються Кабінетом Міністрів України (пункт 6 статті 9 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

Коментар: Дія цього пункту не поширюється на військовослужбовців, які добровільно здалися в полон, самовільно залишили військові частини (місця служби) або дезертирували зі Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ПРОДОВОЛЬЧЕ ТА РЕЧОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Продовольче забезпечення військовослужбовців здійснюється за нормами і в терміни, що встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Речове забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України здійснюється за нормами і в терміни, що визначаються відповідно Міністерством оборони України (Наказ № 232, від 29.04.2016) у тому числі для Державної спеціальної служби транспорту, а порядок грошової компенсації вартості за неотримане речове майно визначається Кабінетом Міністрів України (Постанова № 178, від 16 березня 2016 р).

За військовослужбовцями, відрядженими до державних органів, підприємств, установ, організацій, а також державних та комунальних навчальних закладів, зберігаються продовольче, речове та інші види забезпечення, гарантії та пільги, що надаються за рахунок коштів, призначених у Державному бюджеті України на утримання Збройних Сил України (пункт 1 статті 9¹ Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ОТРИМАННЯ ПІДЙОМНОЇ ДОПОМОГИ ТА ДОБОВИХ ПРИ ПЕРЕЇЗДІ НА НОВЕ МІСЦЕ СЛУЖБИ

При переїзді військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом, а також тих, хто перебуває на кадровій військовій службі та військовій службі за призовом осіб офіцерського складу, на нове місце військової служби в інший населений пункт, у зв'язку з призначенням на військову посаду, зарахуванням до військового навчального закладу, термін навчання в якому становить не менше шести місяців, або у зв'язку з передислокацією військової частини їм виплачується:

підйомна допомога в розмірі місячного грошового забезпечення на військовослужбовця та 50 відсотків місячного грошового забезпечення на кожного члена сім'ї військовослужбовця, який переїжджає з ним на нове місце військової служби;

добові, встановлені Кабінетом Міністрів України для працівників, які перебувають у відрядженні, за кожний день перебування в дорозі на військовослужбовця та кожного члена сім'ї військовослужбовця, який переїжджає разом з ним (*стаття 9 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ВИЗНАЧЕННЯ ТРИВАЛОСТІ СЛУЖБОВОГО ЧАСУ І ЧАСУ ВІДПОЧИНКУ

Загальна тривалість службового часу військовослужбовців на тиждень не може перевищувати нормальній тривалості робочого часу за відповідний період, визначеної законодавством України.

Розподіл службового часу військовослужбовців визначається розпорядком дня, який затверджує відповідний командир (начальник) у порядку, визначеному статутами Збройних Сил України, з додержанням встановленої загальної тривалості щотижневого службового часу.

Для військовослужбовців, *крім військовослужбовців строкової військової служби*, встановлюється п'ятиденний робочий тиждень з двома вихідними днями, а для військовослужбовців строкової військової служби і курсантів (слухачів) вищих військових навчальних закладів та курсантів вищих навчальних закладів, які мають військові

навчальні підрозділи, навчальних центрів (частин) – шестиденний робочий тиждень з одним вихідним днем.

Військові навчання, походи кораблів, бойові стрільби та бойове чергування, несення служби в добовому наряді та інші заходи, пов'язані із забезпеченням боєготовності військових частин, здійснюються без обмеження загальної тривалості службового часу.

Вихідні, святкові та неробочі дні є днями відпочинку для всього особового складу, крім військовослужбовців, залучених до виконання службових обов'язків. Ці дні згідно з планами, а також вільний від занять час відводяться для відпочинку, проведення культурно-освітньої роботи, спортивних заходів та ігор. Військовослужбовцям, *крім військовослужбовців строкової військової служби та курсантів (слухачів) вищих військових навчальних закладів*, які виконували службові обов'язки у вихідні, святкові та неробочі дні, відповідний час для відпочинку надається командиром (начальником), як правило, протягом наступного тижня. Військовослужбовцям строкової військової служби, курсантам (слухачам) вищих військових навчальних закладів при виконанні обов'язків військової служби у зазначені дні час відпочинку встановлюється відповідним командиром (начальником).

Військовослужбовці строкової служби у вільний від занять та робіт час мають право вільно переміщатися по території військової частини, а під час звільнення – і в межах гарнізону (*стаття 10 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ВІДПУСТКИ

Щорічні основні відпустки

Військовослужбовцям, *крім військовослужбовців строкової військової служби*, надаються щорічні основні відпустки зі збереженням грошового, матеріального забезпечення та наданням грошової допомоги на оздоровлення в розмірі місячного грошового забезпечення. Тривалість щорічної основної відпустки для військовослужбовців, які мають вислугу в календарному обчисленні до 10 років, становить 30 календарних днів; від 10 до 15 років – 35 календарних днів; від 15 до 20 років – 40 календарних днів; понад 20 календарних років – 45 календарних днів, без урахування часу, необхідного для проїзду в межах України до місця проведення відпустки та назад, але не більше двох діб в один кінець.

Військовослужбовцям, *крім військовослужбовців строкової військової служби та військової служби за призовом осіб офіцерського складу*, тривалість щорічної основної відпустки в році початку військової служби обчислюється з розрахунку 1/12 частини тривалості відпустки, на яку вони мають право, за кожний повний місяць служби до кінця календарного року.

Щорічна основна відпустка може надаватися їм частинами, не більше двох, за умови, що основна безперервна її частина становитиме не менше 15 календарних днів.

Військовослужбовцям строкової військової служби за весь період проходження військової служби надається відпустка тривалістю 10 календарних днів без урахування часу, необхідного для проїзду до місця проведення відпустки та назад.

Щорічна додаткова відпустка

Військовослужбовцям, виконання обов'язків військової служби яких пов'язано з підвищенням нервово-емоційним та інтелектуальним навантаженням або здійснюється в особливих природних географічних, геологічних, кліматичних і екологічних умовах та умовах підвищеного ризику для життя і здоров'я, *крім військовослужбовців строкової військової служби*, надається щорічна додаткова відпустка зі збереженням грошового та матеріального забезпечення. Тривалість такої щорічної додаткової відпустки визначається залежно від часу проходження служби в цих умовах та не може перевищувати 15 календарних днів.

Додаткові відпустки у зв'язку з навчанням, творчі відпустки та соціальні відпустки

Військовослужбовцям, *крім військовослужбовців строкової військової служби*, додаткові відпустки у зв'язку з навчанням, творчі відпустки та соціальні відпустки надаються відповідно до Закону України «Про відпустки».

Відпустки за сімейними обставинами

Відпустка за сімейними обставинами без збереження грошового забезпечення надається військовослужбовцю у таких випадках:

- 1) укладення ним шлюбу – тривалістю до 10 календарних днів;
- 2) тяжкого стану здоров'я або смерті рідних по крові або по шлюбу:
  - а) дружини (чоловіка), батька (матері), вітчима (мачухи), сина (дочки), пасинка (падчерки), рідного брата (рідної сестри) військовослужбовця,

батька (матері) подружжя або особи, на вихованні якої перебував військовослужбовець, – тривалістю до 7 календарних днів без урахування часу, необхідного для проїзду до місця проведення відпустки та назад;

б) інших рідних – тривалістю до 3 календарних днів без урахування часу, необхідного для проїзду до місця проведення відпустки та назад;

3) пожежі або іншого стихійного лиха, яке спіткало сім'ю військовослужбовця або осіб, зазначених у підпункті 2 цього пункту, – тривалістю до 15 календарних днів без урахування часу, необхідного для проїзду до місця проведення відпустки та назад;

4) інших виняткових випадках, коли присутність військовослужбовця в сім'ї необхідна, за рішенням командира (начальника) військової частини – тривалістю до 3 календарних днів без урахування часу, необхідного для проїзду до місця проведення відпустки та назад. Така відпустка може надаватися один раз протягом календарного року.

За рішенням командира (начальника) військової частини військовослужбовцям, крім військовослужбовців строкової військової служби, можуть надаватися відпустки за сімейними обставинами та з інших поважних причин без збереження грошового забезпечення загальною тривалістю не більш як 15 календарних днів на рік.

Відпустка у зв'язку з хворобою

У зв'язку з хворобою військовослужбовця йому надається відпустка для лікування зі збереженням грошового та матеріального забезпечення на підставі висновку військово-лікарської комісії. Тривалість такої відпустки визначається характером захворювання.

Право на отримання грошової компенсації за невикористані дні відпустки

У рік звільнення військовослужбовців зі служби в разі невикористання ними щорічної основної або додаткової відпустки їм виплачується грошова компенсація за всі невикористані дні щорічної основної відпустки, а також дні додаткової відпустки, у тому числі військовослужбовцям-жінкам, які мають дітей.

Надання відпусток в особливий період

В особливий період з моменту оголошення мобілізації до часу введення воєнного стану або до моменту прийняття рішення про демобілізацію військовослужбовцям надаються такі відпустки:

щорічні основні відпустки;

канікулярні відпустки курсантам;

відпустки військовослужбовцям строкової військової служби;

відпустки за сімейними обставинами та з інших поважних причин (надаються зі збереженням грошового забезпечення тривалістю не більш як 10 календарних днів):

відпустки військовослужбовцям-жінкам у зв'язку з вагітністю та пологами, для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, а в разі якщо дитина потребує домашнього догляду, – тривалістю, визначеною в медичному висновку, але не більш як до досягнення нею шестирічного віку;

відпустки у зв'язку з хворобою або для лікування після тяжкого поранення за висновком (постановою) військово-лікарської комісії.

В особливий період під час дії воєнного стану військовослужбовцям можуть надаватися відпустки:

за сімейними обставинами та з інших поважних причин зі збереженням грошового забезпечення тривалістю не більш як 10 календарних днів без урахування часу, необхідного для проїзду в межах України до місця проведення відпустки та назад, але не більше двох діб в один кінець;

відпустки військовослужбовцям-жінкам у зв'язку з вагітністю та пологами, для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, а в разі якщо дитина потребує домашнього догляду, – тривалістю, визначеною в медичному висновку, але не більш як до досягнення нею шестирічного віку;

відпустки у зв'язку з хворобою або для лікування після тяжкого поранення за висновком (постановою) військово-лікарської комісії (*стаття 10 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Жінки-військовослужбовці можуть користуватись відпусткою у зв'язку з вагітністю та пологами в кількості 70 календарних днів – до пологів та 56 календарних днів – після пологів, або 70 календарних днів – у разі народження двох і більше дітей та у разі ускладнення пологів, а також відпусткою по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та додатковою відпусткою, якщо жінка має двох або більше дітей віком до 15 років, дитину-інваліда, повнолітню дитину-інваліда з дитинства, або є матір'ю-одиначкою (*стаття 17, 18 і 19 Закону України «Про відпустки» від 15 листопада 1996 року*).

Після повернення з таких відпусток для продовження військової служби за контрактом жінка повинна бути призначена на посаду за основною чи спорідненою спеціальністю або ж направлена для перепідготовки за новою спеціальністю (пункт 4.22 Інструкції про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України, затвердженої наказом Міністра оборони України 10.04.2009 № 170).

Однак слід враховувати, що зазначені відпустки є гарантованими пільгами, отже, надаються за заявою жінки і, за бажанням, можуть нею не використовуватись.

Важливо, що такі відпустки також можуть бути використані (частково або повністю) батьком дитини, бабою, дідом чи іншими родичами, які фактично будуть доглядати за дитиною (частина 3 статті 18 Закону України «Про відпустки», від 15 листопада 1996 року).

Дружині (чоловіку) військовослужбовця щорічна основна відпустка за її (його) бажанням надається в зручний для неї (нього) час одночасно зі щорічною основною відпусткою військовослужбовця (пункт 13 статті 10¹ Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я ТА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ

Право на медичну допомогу

Військовослужбовці мають право на безоплатну кваліфіковану медичну допомогу у військово-медичних закладах охорони здоров'я. Військовослужбовці щорічно проходять медичний огляд, щодо них проводяться лікувально-профілактичні заходи.

Право на психологічну та медико-психологічну реабілітацію

Військовослужбовці, учасники бойових дій та прирівняні до них особи, особи, звільнені з військової служби, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях чи виконували службово-бойові завдання в екстремальних (бойових) умовах, в обов'язковому порядку повинні пройти безоплатну психологічну, медико-психологічну реабілітацію у відповідних центрах з відшкодуванням вартості проїзду до цих центрів і назад.

Право на санаторно курортне лікування

Військовослужбовці (*крім військовослужбовців строкової військової служби*) та члени їхніх сімей мають право не більше одного разу на рік на санаторно-курортне лікування та відпочинок у санаторіях, будинках відпочинку, пансіонатах і на туристичних базах Міністерства оборони України.

Пільги на санаторно-курортне лікування надаються військовослужбовцям та членам їхніх сімей за умови, якщо розмір середньомісячного сукупного доходу сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців не перевищує трьох прожиткових мінімумів (довідково: у 2019 році: з 01.01.2019 по 01.07.2019 – 5559 грн.; з 01.07.2019 по 01.12.2019 – 5808 грн., з 01.12.2019 по 31.12.2019 – 6081 грн.).

Військовослужбовці-жінки користуються всіма пільгами, передбаченими законодавством з питань соціального захисту жінок, охорони материнства і дитинства. Ці пільги поширюються на батьків з числа військовослужбовців, які виховують дітей без матері (у разі її смерті, позбавлення батьківських прав, на час перебування у лікувальному закладі охорони здоров'я та в інших випадках відсутності материнського піклування про дітей) (*пункт 5 статті 11 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами оплачується згідно з вимогами чинного законодавства України. Військовослужбовцям-жінкам, які відповідно до медичного висновку до вибуття їх у відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами призначені на рівнозначні (у тому числі з меншим обсягом роботи) і нижчі посади за станом здоров'я, зберігається виплата грошового забезпечення за попередньою посадою, але не більш як до дня прибуття з відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами (*пункт 9 «Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам», Наказ Міністерства оборони України № 260 від 07.06.2018*).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЖИЛИМИ ПРИМІЩЕННЯМИ

Держава забезпечує військовослужбовців жилими приміщеннями або за їхнім бажанням грошовою компенсацією за належне їм для

отримання жиле приміщення в межах норм і відповідно до вимог, встановлених Житловим кодексом Української РСР, іншими законами, у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Військовослужбовці строкової військової служби та військовослужбовці, призвані на військову службу під час мобілізації, на особливий період розміщуються в казармах.

Військовослужбовці (крім військовослужбовців строкової військової служби) та члени їхніх сімей, які проживають разом з ними, забезпечуються службовими жилими приміщеннями, що повинні відповідати вимогам житлового законодавства.

Військовослужбовцям, які мають вислугу на військовій службі 20 років і більше, та членам їхніх сімей надаються жилі приміщення для постійного проживання або за їх бажанням грошова компенсація за належне їм для отримання жиле приміщення.

У разі відсутності службового жилого приміщення військовослужбовці рядового, сержантського та старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом і не перебувають у шлюбі, розміщуються безоплатно в спеціально пристосованих казармах у розташуванні військової частини, а сімейні – у сімейних гуртожитках.

У разі неможливості розміщення зазначених військовослужбовців у спеціально пристосованих казармах у розташуванні військової частини та сімейних гуртожитках військова частина зобов'язана орендувати для військовослужбовців та членів їхніх сімей жиле приміщення або за їх бажанням виплачувати грошову компенсацію за піднайом (найом) жилого приміщення.

Для військовослужбовців офіцерського складу в разі відсутності службового жилого приміщення військова частина зобов'язана орендувати житло для забезпечення ним військовослужбовців та членів їхніх сімей або за їх бажанням виплачувати грошову компенсацію за піднайом (найом) жилого приміщення.

Військовослужбовці, які проходять військову службу за призовом осіб офіцерського складу, та члени їхніх сімей, які проживають разом з ними, забезпечуються службовими жилими приміщеннями.

У разі відсутності службового жилого приміщення військовослужбовці, які проходять військову службу за призовом осіб офіцерського складу і не перебувають у шлюбі, розміщуються у гуртожитках, призначених для проживання одиноких громадян, а сімейні – у сімейних гуртожитках.

У разі відсутності жилих приміщень для проживання військова частина зобов'язана орендувати житло для забезпечення ним військовослужбовців, які проходять військову службу за призовом осіб офіцерського складу, та членів їхніх сімей або за бажанням військовослужбовця виплачувати йому грошову компенсацію за піднайом (найом) жилого приміщення.

Право на 50-відсоткову знижку плати за користування житлом (квартирної плати) та плати за комунальні послуги

Військовослужбовцям та членам їхніх сімей, які перебувають на їх утриманні, надається 50-відсоткова знижка плати за користування житлом (квартирної плати) та плати за комунальні послуги (водопостачання, газ, електрична, теплова енергія та інші послуги) в жилих будинках усіх форм власності в межах встановлених норм, передбачених законодавством (довідково: пільга надається за умови, якщо розмір середньомісячного сукупного доходу сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців не перевищує величини доходу, який дає право на податкову соціальну пільгу – у 2019 році величина доходу, яка дає право на податкову соціальну пільгу, становить 2690 грн.) *(стаття 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»)*.

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ОСВІТУ

Військовослужбовці мають право на навчання (у тому числі на отримання післядипломної освіти) у військових навчальних закладах, відповідних підрозділах підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації військовослужбовців.

Військовослужбовцям, які прийняті на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу після здобуття базової або повної вищої освіти за державним замовленням, дозволяється навчатися в інших вищих навчальних закладах без відриву від служби після проходження ними строку служби, який дорівнює часу їхнього навчання для здобуття попередньої вищої освіти.

Іншим категоріям військовослужбовців, *крім військовослужбовців строкової військової служби та військової служби за призовом осіб офіцерського складу*, дозволяється навчатися в інших вищих навчальних закладах без відриву від служби в порядку, визначеному відповідними положеннями про проходження військової служби громадянами України.

Дітям військовослужбовців за місцем проживання їхніх сімей у першочерговому порядку надаються місця в загальноосвітніх та дошкільних навчальних закладах і дитячих оздоровчих таборах незалежно від форм власності (стаття 13 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА БЕЗОПЛАТНИЙ ПРОЇЗД

Військовослужбовці мають право на безоплатний проїзд:

1) залізничним, повітряним, водним та автомобільним (за винятком таксі) транспортом:

а) у відрядження;

б) у відпустку в межах України (довідково: пільга надається за умови, якщо розмір середньомісячного сукупного доходу сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців не перевищує величини доходу, який дає право на податкову соціальну пільгу – у 2019 році величина доходу, яка дає право на податкову соціальну пільгу становить 2690 грн.);

в) при переведенні на нове місце проходження військової служби або у зв'язку з передислокацією військової частини;

г) до місця проживання, обраного при звільненні з військової служби, у межах України.

Тільки військовослужбовці строкової військової служби мають право на безоплатний проїзд у всіх видах транспорту загального користування міського, приміського та міжміського сполучення (за винятком таксі) (стаття 14 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ВІДШКОДУВАННЯ ВИТРАТ НА ВІДРЯДЖЕННЯ

При виконанні службових обов'язків, пов'язаних з відрядженням в інші населені пункти, військовослужбовцям відшкодовуються витрати на відрядження в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України (пункт 6 статті 14 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ПЕРШОЧЕРГОВЕ ВСТАНОВЛЕННЯ КВАРТИРНОГО ТЕЛЕФОНУ ТА ПЕРШОЧЕРГОВЕ ВСТАНОВЛЕННЯ КВАРТИРНОЇ ОХОРОННОЇ СИГНАЛІЗАЦІЇ

Військовослужбовці, *крім військовослужбовців строкової військової служби*, мають право на першочергове встановлення квартирного телефону, а також першочергове встановлення квартирної охоронної сигналізації (пункт 7 статті 14 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ШТРАФНИХ САНКЦІЙ ТА ПЕНІ ЗА НЕВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Військовослужбовцям з початку і до закінчення особливого періоду, а резервістам та військовозобов'язаним – з моменту призову під час мобілізації і до закінчення особливого періоду штрафні санкції, пеня за невиконання зобов'язань перед підприємствами, установами і організаціями усіх форм власності, у тому числі банками, та фізичними особами, а також проценти за користування кредитом не нараховуються (пункт 15 статті 14 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

ПРАВО ОСІБ, ЗВІЛЬНЕНИХ З ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ, НА ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Пенсійне забезпечення військовослужбовців після звільнення їх з військової служби провадиться відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (№ 2262-ХІІ, від 9 квітня 1992 року) (стаття 15 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЯКІ ЗВІЛЬНЯЮТЬСЯ ЗІ СЛУЖБИ, НА ОТРИМАННЯ ОДНОРАЗОВОЇ ГРОШОВОЇ ДОПОМОГИ

Військовослужбовцям, *крім військовослужбовців строкової військової служби*, які звільняються зі служби за станом здоров'я,

виплачується одноразова грошова допомога в розмірі 50 відсотків місячного грошового забезпечення за кожний повний календарний рік служби.

У разі звільнення з військової служби за віком, у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, закінченням строку контракту, у зв'язку з безпосереднім підпорядкуванням близькій особі, систематичним невиконанням умов контракту командуванням, а також у зв'язку з настанням особливого періоду та небажанням продовжувати військову службу військовослужбовцем-жінкою, яка має дитину (дітей) віком до 18 років одноразова грошова допомога в розмірі 50 відсотків місячного грошового забезпечення за кожний повний календарний рік служби виплачується за наявності вислуги 10 років і більше.

Військовослужбовцям, які мають вислугу 10 років і більше, при звільненні з військової служби за власним бажанням, через сімейні обставини або інші поважні причини, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, виплачується одноразова грошова допомога в розмірі 25 відсотків місячного грошового забезпечення за кожний повний календарний рік служби (*стаття 15 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ОТРИМАННЯ ГРОШОВОЇ ДОПОМОГИ НА ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ СІМ'ЯМ З ДІТЬМИ

Військовослужбовцям виплачуються грошова допомога на оздоровлення та державна допомога сім'ям з дітьми в порядку і розмірах, що визначаються законодавством України (*пункт 3 статті 15 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ОТРИМАННЯ ОДНОРАЗОВОЇ ГРОШОВОЇ ДОПОМОГИ

Одноразова грошова допомога призначається і виплачується у разі:

1) загибелі (смерті) військовослужбовця під час виконання ним обов'язків військової служби або внаслідок захворювання, пов'язаного з виконанням ним обов'язків військової служби, або смерті особи, звільненої

з військової служби, протягом року після звільнення її з військової служби, якщо смерть настала внаслідок поранення, контузії, каліцтва, захворювання, пов'язаних з виконанням обов'язків військової служби:

у розмірі 750-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, у 2019 році – 1 млн. 440 тис. 750 грн.

2) смерті військовослужбовця, що настала в період проходження ним військової служби або внаслідок захворювання чи нещасного випадку, що мали місце в період проходження ним військової служби, або смерті особи, звільненої з військової служби, протягом року після звільнення її з військової служби, якщо смерть настала внаслідок поранення, контузії, каліцтва, захворювання, нещасного випадку, пов'язаних з проходженням військової служби:

у розмірі 500-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, у 2019 році – 960 тис. 500 грн.

3) загибелі (смерті) військовозобов'язаного або резервіста, якого призвано на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, що настала під час виконання обов'язків військової служби або служби у військовому резерві:

у розмірі 500-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, у 2019 році – 960 тис. 500 грн.

4) встановлення військовослужбовцю (крім військовослужбовців строкової служби) інвалідності, що настала внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого ним під час виконання обов'язків військової служби або внаслідок захворювання, пов'язаного з виконанням ним обов'язків військової служби, чи встановлення інвалідності особі після її звільнення з військової служби внаслідок причин, зазначених у цьому підпункті:

I група – у розмірі 400-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, у 2019 році – 768 тис. 400 грн. ;

II група – у розмірі 300-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, у 2019 році – 576 тис. 300 грн.;

III група – у розмірі 250-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, у 2019 році – 480 тис. 250 грн .

5) встановлення військовослужбовцю (крім військовослужбовців строкової служби) інвалідності, що настала в період проходження ним військової служби або внаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням ним військової служби, або встановлення особі, звільненій з військової служби, інвалідності не пізніше ніж через три місяці після звільнення її з військової служби чи після закінчення тримісячного строку, але внаслідок захворювання або нещасного випадку, що мали місце в період проходження зазначеної служби:

I група – у розмірі 120-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, у 2019 році – 230 тис. 520 грн. ;

II група – у розмірі 90 -кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, у 2019 році – 172 тис. 890 грн. ;

III група – у розмірі 70-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, у 2019 році – 134 тис. 470 грн.

6) встановлення військовослужбовцю строкової військової служби, військовозобов'язаному або резервісту, якого призвано на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, інвалідності, що настала внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), заподіяного військовослужбовцю строкової військової служби, військовозобов'язаному або резервісту при виконанні обов'язків військової служби або служби у військовому резерві, або не пізніше ніж через три місяці після звільнення зі служби, закінчення зборів, проходження служби у військовому резерві, але внаслідок захворювання або нещасного випадку, що мали місце в період проходження строкової військової служби, цих зборів, служби у військовому резерві:

I група – у розмірі 120-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, у 2019 році – 230 тис. 520 грн. ;

II група – у розмірі 90 -кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, у 2019 році – 172 тис. 890 грн. ;

III група – у розмірі 70-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, у 2019 році – 134 тис. 470 грн.

7) отримання військовослужбовцем поранення (контузії, травми або каліцтва), захворювання під час виконання ним обов'язків військової служби, що призвело до часткової втрати працездатності без встановлення йому інвалідності, а також особою, звільненою з військової служби, яка частково втратила працездатність внаслідок зазначених причин, але не пізніше ніж через три місяці після звільнення її з військової служби;

у розмірі 70-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, у 2019 році – 134 тис. 470 грн.

8) отримання військовослужбовцем строкової військової служби поранення (контузії, травми або каліцтва), захворювання в період проходження ним строкової військової служби, що призвело до часткової втрати працездатності без встановлення йому інвалідності, а також особою, звільненою зі строкової військової служби, яка частково втратила працездатність внаслідок зазначених причин, пов'язаних з проходженням військової служби, але не пізніше ніж через три місяці після звільнення її зі строкової військової служби;

у розмірі 50-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, у 2019 році – 96 тис. 050 грн .

9) отримання військовозобов'язаним, якого призвано на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, або резервістом поранення (контузії, травми або каліцтва), захворювання під час виконання обов'язків військової служби або служби у військовому резерві, що призвело до часткової втрати працездатності без встановлення йому інвалідності в період проходження зборів чи служби у військовому резерві або не пізніше ніж через три місяці після закінчення таких зборів чи виконання резервістом обов'язків служби у військовому резерві.

у розмірі 50-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, у 2019 році – 96 тис. 050 грн (стаття 16² Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

Довідково:

Згідно зі статтею 7 Закону України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» на 1 січня 2019 року розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб встановлено в розмірі 1921 грн.

Порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 року № 975.

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ВІДШКОДУВАННЯ ЗАПОДІЯНОЇ ШКОДИ

Відшкодування військовослужбовцям заподіяної моральної й матеріальної шкоди провадиться у встановленому законом порядку (статті 23, 170, 1167 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року; стаття 17 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ОСКАРЖЕННЯ НЕПРАВОМІРНИХ РІШЕНЬ ТА ДІЙ

Неправомірні рішення, дії (бездіяльність) органів військового управління та командирів (начальників) можуть бути оскаржені військовослужбовцями в порядку, передбаченому законами, статутами Збройних Сил України та іншими нормативно-правовими актами (стаття 19 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

Усі військовослужбовці мають право надсилати письмові звернення або особисто звертатися до посадових осіб, органів військового управління, органів управління Служби правопорядку, органів досудового розслідування та інших державних органів у разі:

незаконних рішень, дій (бездіяльності) щодо них командирів чи інших військовослужбовців, порушення їх прав, законних інтересів та свобод;

незаконного покладення на них обов'язків або незаконного притягнення до відповідальності (стаття 110, Дисциплінарний статут Збройних Сил України).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ

Військовослужбовцям гарантується право на захист у порядку, встановленому законами України.

Судочинство у справах за участю військовослужбовців, які проходять військову службу на території України, здійснюється відповідно до законів України, а військовослужбовців, які проходять військову службу за межами території України, – відповідно до вимог міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (*стаття 20 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ПРАЦЮ

Право на працю реалізується військовослужбовцями шляхом проходження ними військової служби за контрактом у порядку, встановленому законодавством.

Виплата вихідної допомоги за місцем роботи при призові або прийнятті на військову службу гарантована (*стаття 44 Кодексу Законів про працю України, від 10.12.1971 року*).

За працівниками, прийнятими на військову службу за контрактом у разі виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці, оголошення рішення про проведення мобілізації та (або) введення воєнного стану на строк до закінчення особливого періоду або до дня фактичної демобілізації, зберігаються місце роботи, посада і середній заробіток на підприємстві, в установі, організації, фермерському господарстві, сільськогосподарському виробничому кооперативі незалежно від підпорядкування та форми власності і у фізичних осіб – підприємців, в яких вони працювали на час призову (*стаття 119 Кодексу Законів про працю України, від 10.12.1971 року*).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ОТРИМАННЯ СТАТУСУ УЧАСНИКА БОЙОВИХ ДІЙ

Військовослужбовці, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в

антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції, визнаються учасниками бойових дій (*пункт 19 частини 1 статті 6 Закону України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту”*).

Порядок надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, визначений Постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року № 413.

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ДОГЛЯД ЗА ДИТИНОЮ

Враховуючи однакові права та обов'язки матері й батька по відношенню до дитини (*стаття 141 Сімейного кодексу України, від 10 січня 2002 року*) у разі перебування одного з них у військових формуваннях, що несуть службу в зоні проведення ООС, обов'язки щодо піклування про дитину/дітей покладаються на того з них, хто буде знаходитися поруч з дитиною. Також брати участь у вихованні онуків мають баба, дід, прабаба та прадід (*стаття 257 Сімейного кодексу України, від 10 січня 2002 року*).

У разі, якщо жінка-військовослужбовець служить у зоні ООС, то догляд за дитиною (за домовленістю) може здійснювати її батько. Якщо жінка одна виховує дитину, вона може залучати до виховання дитини інших осіб, передавати її на виховання фізичним та юридичним особам (*стаття 151 Сімейного кодексу України, від 10 січня 2002 року*).

Важливо! Слід пам'ятати, що забрати дитину чи позбавити батьківських прав особу, що захищає Батьківщину, залишивши вдома дітей, якими (за її заявою чи дорученням) хтось опікується, є незаконними діями (*стаття 164, Сімейний кодекс України, від 10 січня 2002 року*).

У випадку, якщо особа вирішила за контрактом вступити на службу до Збройних Сил України, а на її утриманні перебуває дитина/ діти-сироти, чи дитина/діти, позбавлені батьківського піклування, віком до 18 років, то про своє рішення вона повинна повідомити службу у справах дітей місцевої державної адміністрації/ виконавчого органу місцевої ради для вирішення питання щодо подальшого перебування дітей.

Сім'ям військовослужбовців повинні допомагати центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді за місцем їхнього проживання (у місті, районі чи районі міста), які зобов'язані здійснити оцінку потреб сім'ї (підпункт 2 пункту 8 Загального положення про центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України N 573, від 01.08. 2013 р.) та забезпечити її, у разі потреби, необхідною допомогою (підпункт 3 пункту 8 Загального положення про центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України N 573, від 01.08. 2013 р.).

РІВНІ ПРАВА ТА МОЖЛИВОСТІ ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

Жінкам і чоловікам забезпечуються рівні права та можливості у працевлаштуванні, просуванні по роботі, підвищенні кваліфікації та перепідготовці.

Роботодавець зобов'язаний:

- створювати умови праці, які дозволяють б жінкам і чоловікам здійснювати трудову діяльність на рівній основі;
- забезпечувати жінкам і чоловікам можливість суміщати трудову діяльність із сімейними обов'язками;
- здійснювати рівну оплату праці жінок і чоловіків при однаковій кваліфікації та однакових умовах праці;
- вживати заходів щодо створення безпечних для життя і здоров'я умов праці;
- вживати заходів щодо унеможливлення та захисту від випадків сексуальних домагань та інших проявів насильства за ознакою статі.

Роботодавцям забороняється в оголошеннях (рекламі) про вакансії пропонувати роботу лише жінкам або лише чоловікам, за винятком специфічної роботи, яка може виконуватися виключно особами певної статі, висувати різні вимоги, даючи перевагу одній із статей, вимагати від осіб, які влаштовуються на роботу, відомості про їхнє особисте життя, плани щодо народження дітей.

Роботодавці можуть здійснювати позитивні дії, спрямовані на досягнення збалансованого співвідношення жінок і чоловіків у різних сферах трудової діяльності, а також серед різних категорій працівників. (стаття 17 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»)

Органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації рівною мірою враховують інтереси жінок і чоловіків під час здійснення заходів щодо їх соціального захисту.

Погіршення становища осіб будь-якої статі в разі застосування системи соціального страхування, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги є неприпустимим. *(стаття 20 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»)*

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ОСКАРЖЕННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ

Дія Законів України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» та «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» поширюються на роботу органів сектору безпеки. Таким чином, дотримання принципів рівності й недискримінації є обов'язком для тих, хто в ньому служить та працює.

Дискримінація – це ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними (далі – певні ознаки), зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними» *(стаття 1 Закону «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»)*.

Перелік ознак, за якими може бути здійснена дискримінація: раса; колір шкіри; політичні переконання; релігійні та інші переконання; стать; вік; інвалідність; етнічне походження; соціальне походження; громадянство; сімейний стан; майновий стан; місце проживання; мова або інші ознаки *(стаття 66 Закону «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»; стаття 24 Конституції України)*.

У статті 22 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» ідеться про можливості оскарження дискримінації за ознакою статі:

1) звернення зі скаргою до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

2) звернення до спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (таким органом визначено Міністерство соціальної політики України, в якому існує окремий Департамент з питань сімейної та гендерної політики та протидії торгівлі людьми; також існує Експертна рада з питань розгляду скарг на факти дискримінації за ознакою статі).

3) звернення до уповноважених осіб (координаторів) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування (такими уповноваженими особами (координаторами) визначені заступники керівників центральних органів виконавчої влади та обласних державних адміністрацій).

4) звернення до правоохоронних органів держави;

5) звернення до суду;

6) надсилання повідомлень до Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок у разі, якщо вичерпані внутрішні засоби правового захисту або якщо застосування таких засобів захисту не виправдано затягується, а також у випадках, коли мають місце серйозні чи систематичні порушення прав, викладених у Конвенції *(стаття 17 Факультативного протоколу до Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, 1999 р.)*.

АЛГОРИТМ ДІЙ, ЯКЩО ВАШІ ПРАВА ПОРУШЕНІ

*(відповідно до частини третьої статті 55 Конституції України,
згідно з Дисциплінарним статутом Збройних Сил України
статтями 110-123)*

1. Зверніться до безпосереднього командира з усним повідомленням про наявність порушення Ваших прав (*стаття 111*).

2. У разі невиправлення порушення Ви маєте право скласти рапорт на ім'я вищого за підпорядкуванням командира. У рапорті Ви викладаєте факти в хронологічній послідовності (*стаття 112, 116*). Приклади всіх основних рапортів та заяв можна взяти на сайті Юридичної сотні: <https://legal100.org.ua>.

Рапорт складайте в двох примірниках: один – віддаєте командирові, а другий, на якому обов'язково має бути зафіксована дата та номер реєстрації, залишаєте собі.

У разі якщо командир відмовляється приймати від Вас рапорт, Ви можете надіслати цей рапорт на ім'я командира рекомендованим листом з повідомленням про вручення.

Рапорт подається тільки послідовно по вертикалі керівництва. Наприклад, спочатку командиру роти, потім командиру батальйону і т.д. У рапорті керівництву вищому за підпорядкуванням **ОБОВ'ЯЗКОВО** треба вказувати про невирішення цього питання керівництвом нижчим за підпорядкуванням.

Якщо питання не потребує вивчення, то розгляд Вашого рапорту може відбутися невідкладно. Якщо ж питання складне, то строк розгляду не більше 30 днів (*стаття 119*).

**ДУЖЕ ЧАСТО САМ ФАКТ НАПИСАННЯ ВАМИ РАПОРТУ
СПРИЯЄ ШВИДКОМУ ВИРІШЕННЮ ПРОБЛЕМИ!!!**

Перед написанням рапорту можна отримати безкоштовну юридичну консультацію.

ЗРАЗОК НАПИСАННЯ РАПОРТУ
(як приклад: на відпустку за станом здоров'я)

Командиру В/ч _____

Рапорт

Прошу надати мені, _____ (звання, ПІБ),
відпустку на ____ днів за станом здоров'я.

До рапорту додаю:

-Довідку ВЛК № _____ від _____ 20__ року

-Виписний епікриз № _____ від _____ 20__ року

Відпустку буду проводити за адресою: _____

_____

Тел.: _____

“ ____ ” _____ 20__ р.

_____

Підпис/ Звання, Прізвище, Ініціали

_____

Відповідно до частини третьої статті 55 Конституції України кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (з відповідним зверненням або скаргю – e-mail: hotline@ombudsman.gov.ua).

ТЕЛЕФОНИ “ГАРЯЧИХ ЛІНІЙ”

Міністерство оборони України

Call-центр Міністерства оборони України: **0-800-500-442**,
e-mail: **zvern mou@ukr.net**.

Call-центри на об'єднаному командному пункті Об'єднаних сил, основних командних пунктах оперативно-тактичних угруповань Об'єднаних сил, в угрупованні військ оперативного командування «Південь» (в цілодобовому режимі) – номери багатоканального зв'язку **0800500410**, **(044) 454-44-99** (міський)

Департамент фінансів Міноборони з питань грошового забезпечення та соціальних виплат – **(044) 271-12-57**;

щодо фактів зловживань посадовими особами (крадіжки, незаконні операції при отриманні, списанні або закупівлі майна, повнота виплати грошового забезпечення військовослужбовцям, винагороди учасникам ООС тощо): **(044) 243-44-74** (черговий, цілодобово), **(067) 556-90-98** (у робочий час, з 9.00 до 18.00),

щодо боротьби з корупцією у Збройних Силах України: **(044) 454-44-21**,

e-mail: **vzv k_mou@mil.gov.ua**.

Поштова адреса: 03168, м. Київ-168, Повітрофлотський проспект, 6.

Генеральний штаб Збройних Сил України

щодо військово-соціального забезпечення – **(044) 454-44-51**,
e-mail: **antikorupzsu@ukr.net**

Поштова адреса: 03168, м. Київ-168, Повітрофлотський проспект, 6.

Головний військовий прокурор

Приєм громадян за адресою: 01011, м. Київ, вул. Різницька, 13/15.

Телефон приймальні – **(044) 280-10-20**,

e-mail: **korrupcia.cent r@gp.gov.ua**

Військова служба правопорядку ЗСУ

Телефон – **(044) 456-73-03**,

e-mail: **och_vsp@mil.gov.ua**

Поштова адреса: м.Київ, проспект Перемоги 55/2.

Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

Телефон гарячої лінії: **0-800-50-17-20**.

Поштова адреса: 01008, м. Київ, вул. Інституцька, 21/8.

Урядовий уповноважений з питань гендерної політики:

Левченко Катерина Борисівна. Тел.: **(044) 256-61-62**,

e-mail: **levchenko@kmu.gov.ua**

Єдиний телефонний номер системи безоплатної правової допомоги **Міністерства юстиції України: 0-800-213-103** (безкоштовно з усіх стаціонарних та мобільних телефонів). Там надають номер телефону і адресу найближчого до Вас пункту надання безоплатної правової допомоги по всій Україні.

e-mail: **callcentre@minjust.gov.ua**.

Поштова адреса: 01001 м. Київ, вул.Городецького, 13.

Громадська організація «Юридична сотня»

Телефон гарячої лінії – **0-800-308-100** з 9:00 – 18:00, понеділок – п'ятниця,

e-mail: volunteerslh@gmail.com.

Поштова адреса: м. Київ, вул. Костянтинівська, 61.

